

Øvrige kapitler i studieboka
om imperialismen kan lastes ned fra
<http://akp.no/ml-historie/pdf/studieboker/>

Kapittel 6

Rivalisering mellom Imperialistmaktene

Ved siden av motsigelsen mellom imperialismen og 3. verdens undertrykte folk og nasjoner, er det konflikten mellom USA og Sovjet som har prega utviklinga i verden etter 2. verdenskrig. I dette kapitlet skal vi forsøke å vise at disse statene er imperialistiske og ekspansjonistiske. Vi påstår at denne ekspansjonismen har et indre grunnlag i økonomien i disse landa. Spesielt viktig er her analysa av samfunnssystemet i Sovjet. Synet på Sovjet er et viktig skille mellom maoistpartier som AKP - og de fleste andre retninger som regner seg til «venstre»sida. Vi mener at de internasjonale ambisjonene til supermaktene støter mot hverandre - og fører til fare for en 3. verdenskrig.

I kapitlet tar vi også opp de skjerpa motsigelsene mellom tradisjonelle imperialistiske alliansepartnere; mellom USA og Japan - og mellom USA og EF. Ved inngangen til 1988 er et av de mest interessante trekk i den internasjonale situasjonen at *USA på den ene sida ser ut til å ha benyttet sin relative økonomiske styrke til å svare på Sovjets militære opprustningssamtidig som landet er på defensiven i den økonomiske konkurransen mellom Japan og EF.* Hvordan en skal vurdere disse to tendensene i forhold til hverandre er nå kanskje det vanskeligste når en skal analysere den internasjonale utviklinga. Spørsmålet er: Hva med det amerikanske hegemoniet fra tiåra etter krigen? Blir det konsolidert eller er det mer trua enn noengang? I tillegg kommer det spørsmålet som blir diskutert av alle kommentatorer: Hva blir de internasjonale konsekvensene om Gorbatsjov fortsetter å få gjennomslag for si politiske linje i Sovjet?

6.1. Supermaktskonflikten - rivalisering mellom imperialistiske land.

Det fins flere måter å oppfatte konflikten mellom supermaktene USA og Sovjet på. En vanlig oppfatning på høyresida i «Vest» er at det dreier seg om kamp mellom «demokrati» og «diktatur» eller mellom «den frie verden» og en «ekspansiv verdenskommunisme». Den offisielle oppfatninga i «Øst» er at det står en kamp mellom to systemer: «Den imperialistiske verdenskapitalistiske leir» mot «den sosialistiske leir». Både i mange frigjøringsbevegelser i den 3.verden - og blant mange radikale i «Vest» står varianter av den siste teorien sterkt. Sjøl om Sovjet ikke er noe forbilde, så ser en på landet som mer eller mindre

progressivt og uten det indre behovet for ekspansjon som karakteriser imperialistiske land.

Den maoistiske teorien sier at både USA og Sovjet er imperialistiske i leninistisk forstand. Det betyr at forklaringa på at de er imperialistiske, ekspansjonistiske og hegemonistiske må søkes i den indre kapitalistiske økonomien, i sjølve samfunns-systema deres. La oss se nærmere på dette.

6.2. USA - imperialismen.

6.2.1. USAs hegemoni.

I fremmedordbøkene er «hegemoni» gitt definisjoner som «overherredømme», «ledende stilling blant sjølstendige stater»

o.l. Det ligger i deres natur at de imperialistiske landa vil søke hegemoni, enten innafor avgrensa områder og på enkelte sektorer - eller generelt. Fra den industrielle revolusjonen og langt inn i den imperialistiske epoken hadde England hegemoniet i verdensøkonomien. Til tross for at England leda an i kolonikappløpet, blei hegemoniet svekka bl.a. ved at konkurrentene gjorde større teknologiske framskritt. Hegemoniet brøyt sammen i to etapper - gjennom 1.verdenskrig - og gjennom storkrisa fra 1929.

Det var Tyskland som gikk til krig i kampen om hegemoniet. Men det var USA som kom ut av den 1. verdenskrigen som den økonomisk klart ledende imperialistmakta. Etter en ny verdenskrig hadde landet oppnådd et ubestridt økonomisk og militært hegemoni. De Vest-Europeiske maktene måtte anerkjenne USA's ledende rolle i kampen mot større sovjetisk innflytelse i Europa. USA's interesser fikk også gjennomslag ved Bretton Woods-avtalen i 1944, da dollaren både blei reservevalutaen for den vestlige verden - og valutaen for internasjonal handel. USA blei finanssenteret, «den internasjonale bankieren»- og har hatt store økonomiske fordeler av dette. Et konstant underskudd på balansen med utlandet kunne fikses med å trykke opp dollar som de andre industrilanda tok i mot med takk fordi de trengte den til å finansiere en voksende verdenshandel.

6.2.2. Monopolkapitalisme og verdenspoliti.

I velmaktsdagene var USA et læreeksempel på Lenins imperialismeteori som ingen pedagoger kunne ha laga bedre. Monopolkapitalismen hadde utvikla multinasjonale selskaper hvorav flere hadde hundretusener av arbeidere - og var engasjert i flere titalls land. De dominerte ikke bare økonomien i USA, men i hele verden.

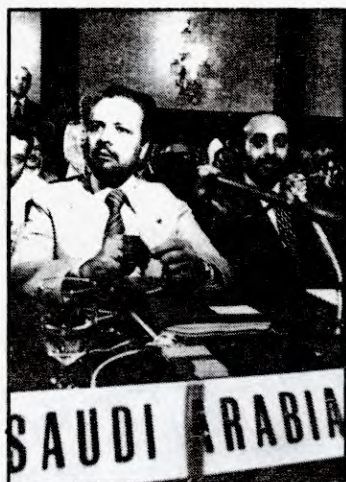
Amerikansk finanskapital hadde ikke bare erobra den ledende rolla i sitt eget borgerskap, men var altså kjerna i et økonomisk verdensimperium. Kapitalen blei eksportert til de områdene hvor profitten var høgest - de amerikanske multinasjo-

Contras i Nicaragua er leie-soldater for USA-imperialismen.

nale selskapene var på framarsj i Europa, i Stillehavsområde- og i den 3.verden. Nyerobra økonomiske posisjoner blei fulgt opp og sikra med militær makt - og militære offensiver mot «verdenskommunismen» blei etterfulgt av profittable investeringer.

Under FN-flagg slåss USA-imperialismens soldater i Korea og Kongo. De militære aksjonene strakte seg fra den enorme innsatsen for å bombe de indo-kinesiske folkene tilbake til steinalderen, via en mislykka leiesoldatinvasjon på i Grisebukta på Cuba, til «ordenstjeneste» i resten av bakgården. Bare noen få eksempler: Den sosialdemokratiske regjeringa i Guatemala fikk ikke overleve sitt eget forsøk på å nasjonalisere banaproduksjonen i 1956. CIA og multinasjonale selskaper som ITT sto bak

OPEC står i vegen for imperialistlandas kontroll over oljeresursene?

kuppet som velta den folkevalgte Allenderegjeringa i Chile i 1973. Den dominikanske republikken blei regelrett invadert i 1965 - Grenada i 1983 . I dag kommer USA-imperialismens sanne ansikt fram i forholdet til Nicaragua. Etter først langvarig besettelse av marinetropper (1912-33) - og så flere tiår med kjempestøtte til det despotiske familedynastiet Somoza, rykker en igjen på barrikadene for «menneskerettigheter og demokrati». Som før betyr dette i praksis opprustning av de gamle Somoza-soldatene i Contras, minelegging og utsultingsforsøk overfor et lite folk. Sandiniststyret, med flerpartisystem og stor vilje til kompromisser, skal knuses for enhver pris. Lærdommene fra Vietnam innebærer imidlertid med USA- imperialismen helst vil slippe å sende sine egne soldater.

Da Carter mente alvor med å støtte seg på politiske krefter i Latin-Amerika som respekterte menneskerettigheter- og demokratiske rettigheter, fant han ut at det var svært få slike utafor fronten mot USA-imperialismen. Altså måtte han fortsette å støtte seg på godseiere, generaler og dødsskvadroner.

Carter-doktrina.

President Carter blei ikke kjent som en av de mest aggressive representantene for USA. Snarere tvert om. Likevel er navnet hans knytta til ei doktrine som i klartekst uttrykker landets imperialistiske karakter. «Viss vår tilgang til oljekildene i Midt-Østen kommer i fare, må vi være beredt til å forsvare interessene våre - om nødvendig gjennom krig.» Den amerikanske industrien trenger energi. Da spiller det mindre rolle at den må røves i andre verdensdeler.

6.2.3. Hegemoniet trues.

Fram til siste halvdel av 60-tallet var det amerikanske hegemoniet ubestridt. Utover på 70-tallet blei det imidlertid klart at dette hegemoniet var i krise:

- Viktigst var de seierrike frigjøringskampene i mange 3.verdenland. OPEC var også et kraftig slag mot hegemoniet til USA.
- Sovjet kom på offensiven i det militære kappløpet. «Bjørnen kom seg inn bakvegen der den amerikanske tigreren blei jaga ut hoveddøra.»
- Konkurransen fra Japan og Vest-Europa blei hardere.

Dette kom særlig til uttrykk gjennom uroligheter i pengesystemet. Kapitaleksporten og utgiftene til Vietnamkrigen tappet de amerikanske gullreservene samtidig som det amerikanske handelsoverskuddet blei redusert. Nixon erklærte i 1971 at dollaren ikke lenger kunne løses inn mot gull, dollaren blei devaluert i 1973 - og seinere har den vært ustabil.

USAs andel av verdenshandelen sank fra 21,5% i 1964 til 16,5% i 1977. Vest-Tysklands andel økte fra 19,3% til 20,5% og

Carterdoktrina: USA må forsvare tilgangen til oljekildene - om nødvendig med krig!

Japans fra 8,1% til 15,4%. I 1967 utgjorde Japans og Vest-Tysklands utenlandsinvesteringer(kapitaleksport) 7% av USAs - i 1977 var denne økt helt til 35%. I dag er USA en av verdens største kapitalimportører.

- Etter Vietnamkrigen var det for en periode liten folkelig oppbakking om nye imperialistiske eventyr.

- De indre motsigelsene i den kapitalistiske amerikanske økonomien blei tydeligere: Produktivitetsveksten var 0,2% pr. år i perioden 1973-77 (0,5% i perioden 1979-85) mot 4,7% i Japan og 3,2% i Vest-Tyskland. En av de viktigste forklaringene på USAs økonomiske suksess tidligere hadde vært en gjennomrasjonalisert industri - og relativt billig produksjon for massekonsum. En av årsakene til nedgangen i produktivitet er at den amerikanske industriveksten kom utafor USA, og veksten i USA kom i servicenæringene, hvor det generelt har vært vanskeligere å øke produktiviteten enn innafor industrien.

Seinere i dette kapitlet kommer vi tilbake til en del av disse faktorene. La oss likevel med en gang slå fast at de som spådde en snarlig slutt på det amerikanske hegemoniet forelopig har tatt feil, om ikke i så stor grad som de som snakka om en usårlig amerikansk «superimperialisme» på 60-tallet. USA har brukt størrelsen på økonomien sin til å møte den sovjetiske framgangen militært. Forsøket på å rette opp de økonomiske problemene - og å styrke konkurranseevnen har gått dårligere. Men her forsøker USA å bruke sitt gjenværende hegemoni til å hindre en videre undergraving av dette. Dette kommer klarest til uttrykk gjennom hvordan Japan og Vest-Europa fortsatt har måttet støtte opp om dollaren og derved også har vært med på å betale de store amerikanske underskuddsbudsjetta. Det viser seg

også i det presset USA legger på Vest-Europa i en del spørsmål hvor det er økonomiske interessenmotsetninger. Mer om dette nedenunder.

6.2.4. Opprustning som industripolitikk.

Nederlaga i Indo-Kina førte til endringer i den amerikanske utenrikspolitikken.

USA blei mer innstilt på avspenning - og mindre på direkte «engasjement» i den 3. verden. Isteden forsøkte regjeringa å holde på innflytelsen gjennom økt støtte til despoter som sjahen i Iran. Ved inngangen til 80-åra skjedde det imidlertid et nytt omslag. Dette hadde mange kilder: Reagan blei bragt til makta på en bølge av reaksjonære strømninger i befolkninga som igjen ville vise at USA er mektig - og som følte seg ydmyka bl.a. av den langvarige okkupasjonen av den amerikanske ambassaden i Teheran. Sovjets offensiv kalte på mottiltak. Viktigst var kanskje likevel de økte økonomiske problemene. Disse førte til at deler av borgerskapet satte igang et voldsomt press for å få fart på den statlige rustningspolitikken.

2. kvartal 1980 sank det amerikanske BNP mer enn det hadde gjort i noen annen periode etter 2. verdenskrig. Redselen for krakk spredte seg. Men så forsvant tilbakeslaget like fort som det var kommet. En viktig grunn var det øyeblikkelige hoppet i militære kontrakter. Denne formen for motkonjunkturpolitikk er blitt brukt med hell flere ganger før.

De amerikanske myndighetene er alltid «meget sinte» på Japan og de Vest-Europeiske regjeringenes støtte til egen industri. Det er bare det at den amerikanske statens forhold til rustningsindustrien spiller mye av den samme rolla. Den høgteknologiske industrien blir spekka med milliarder fra forsvarsbudsjettene. Den amerikanske staten er også den viktigste kunden for høgteknologiske produkter. F.eks. sto staten for 57% av kjøpet fra flyindustrien, det samme når det gjaldt «radio- og TV-kommunikasjonsutstyr» og 23% av «de tekniske og vitenskapelige instrumenter» - i 1979. Pentagon finansierer 30% av all «forskning og utvikling.» Dette er en av grunnene til USAs press for å få europeerne til å ta over mer av utgiftene til opprustninga i Europa. Det vil øke etterspørslen etter høgteknologiske amerikanske våpensystemer.

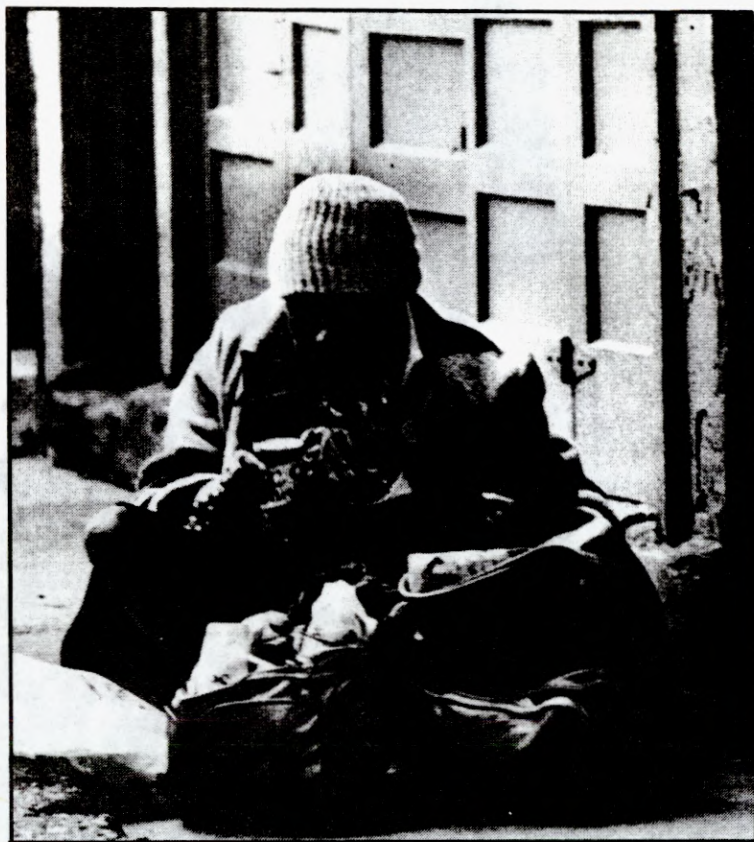
Et par eksempler kan belyse poenget med opprustninga som industripolitikk ytterligere: Det kjente Chryslerkonsernet var på konkursens rand. Redninga lå i at US Army blei største kunde. Takket være kjempemessige profitter på leveranser til panservogner og høgteknologiske militærprosjekter kom konsernet seg ut av de største problemene. Vitenskapsfolk har vist at SDI-prosjektet («Stjernekrigsprogrammet») ikke kan lykkes med den erklærte målsettinga om å bygge opp en «paraply» mot alle strategiske sovjetiske atomraketter. De tekniske mulighetene for å få

Revolusjonen mot Sjahan svekka
USA-imperialismen.

det til er rett og slett mikroskopiske. Det sier mye om det militær-industrielle kompleksets makt at Reagan likevel er helt uvillig til å gi opp planene.

Med de betingelsene som var for kapitalakkumulasjonen på 50-60-tallet er det ingen tvil om at rustningsinvesteringene førte til ytterligere vekst i den amerikanske økonomien. I USA (i motsetning til i Sovjet) har det også vært slik at teknologiske framskritt på den militære sektoren har hatt klare positive ringvirkninger for den sivile produksjonen. I dag er sammenhengen mellom opprustning og økonomisk suksess langt mer tvilsom. F.eks. blir en god del av opprustninga betalt med å drive de mindre velstående over i fattigdom - og de fattige ut i direkte undernæring og nød. 1/6 levde i 1985 under fattigdomsgrensa(!) Dette må i det minste være et markedsproblem for deler av den amerikanske kapitalen. Det fins da også tegn på at USA etter krakket må bremse på økningen i rustningsutgiftene.

Fattigdommen i USA er voksende.

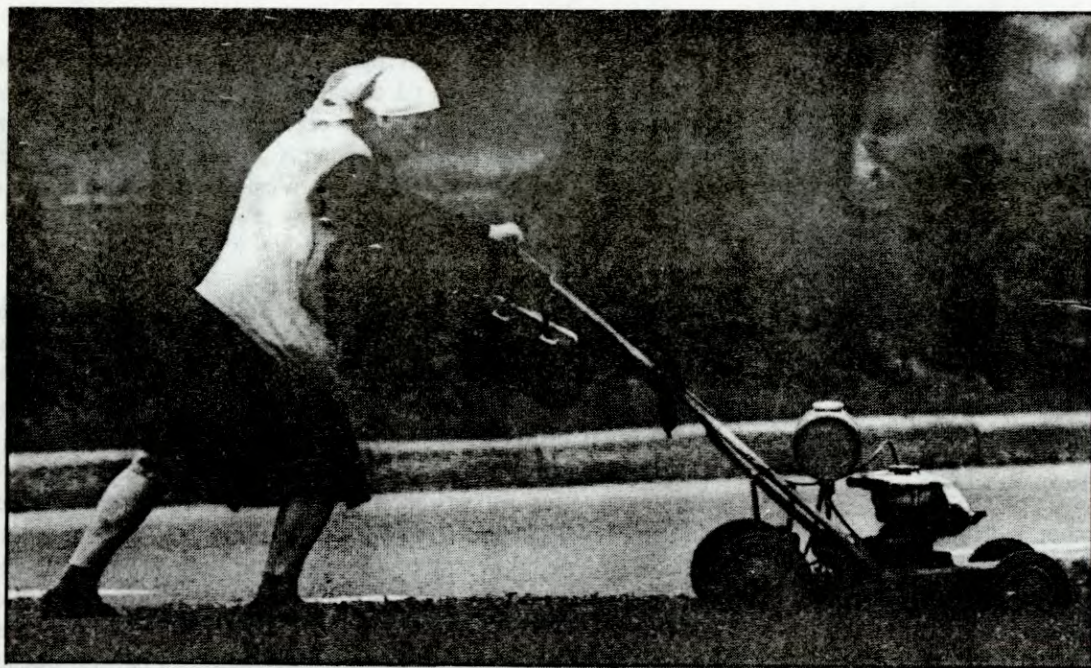
6.3. Det indre grunnlaget for sosialimperialismen.

6.3.1. Ulike teorier om samfunnssystemet i Sovjet.

Grovt sett kan vi si at det på den erklærte venstresida fins fire teorier (eller rettere: grupper av teorier) om karakteren av det sovjetiske samfunnssystemet. Disse er:

- 1) Sovjet er sosialistisk (evt. «tross alt»)
- 2) Det sovjetiske samfunnet er et overgangssamfunn midt i mellom kapitalisme og sosialisme.

En utgave av denne teorien er Trotskys teori om den degenererte arbeiderstaten. Han mente basisen i samfunnet var sosialistisk fordi det var planøkonomi. Det var nødvendig med store politiske endringer for å frata byråkratiet makt. Dette forutsatte ikke ny sosialistisk revolusjon. En annen utgave av teorien var uttrykt i SV's prinsippprogram i ti år - fram til 1986: Der sto det at arbeiderklassen og byråkratiet delte på makta i Sovjet. De fleste av disse teoriene ser ikke på byråkratiet som en utbytterklasse, men bare som et dominerende sjikt. Ingen av disse teoriene ser på Sovjet som imperialistisk.

Parkarbeider i Moskva

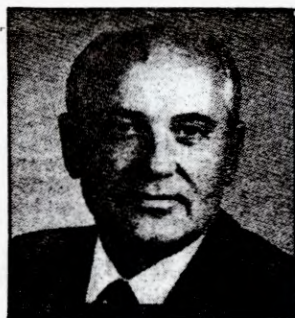
I SV var det for et par år sida tegn på skarpere Sovjetkritikk. Fordi partiet mangler en skikkelig analyse av *systemet*, blir partiet imidlertid et lett bytte for Gorbatsjovs propaganda.

3) Sovjet representerer en ny type produksjonsmåte; byråkrat-kollektivismen. Arbeiderklassen blir utbytta, men ikke på en kapitalistisk måte. Et interessant trekk ved denne teorien er at den ikke ser på samfunnssystemet i Sovjet som imperialistisk.

4) Den maoistiske retninga som hevder at produksjonsmåten er «kapitalisme av ny type» (gjerne kalt statsbyråkratisk kapitalisme). Teorien har sitt utgangspunkt i den store polemikken mellom Sovjet og Kina på 60-tallet.

Innafor denne retninga fins det også ulike oppfatninger. De har det felles at de mener 1) *Arbeiderklassen i Sovjet er utbytta av en byråkratkapitalistisk overklasse.* 2) *Landet er sosialimperialistisk (dvs. sosialistisk i ord, men reelt kapitalistisk. Dette har vært grunnlaget for en konsekvent motstand mot «de nye tsarene» i Kreml.*

I den konkrete framstillinga av systemet har det imidlertid vært sagt mye forskjellig, og til dels gitt innbyrdes uforenlige beskrivelser. Framstillinga her, som et stykke på veg bygger på et notat av Eivind Stø (og ellers på en rekke utmerkede artikler i «Røde Fane» og «Materialisten»), legger stor vekt på at denne kapitalismen er av «ny type». Fram til for noen år siden har AKP hatt en tendens til å gjøre Sovjet og Øst-Europa mer likt

Gorbatsjovs reformer vil gjøre systemet i Sovjet mer likt kapitalismen i vest.

de vestlige kapitalistlandene enn det har vært grunnlag for.

Denne oppfatninga har hatt som utgangspunkt at planene for økonomiske reformer på 60-tallet blei gjennomført i større grad enn de blei. En annen sak er at det nå ser ut som om Gorbatsjov vil gjennomføre reformer som reelt vil gjøre Sovjet mer likt de kapitalistiske landa i Vest. (Se på slutten av «Kapitalisme uten markedskrefter»).

6.3.2. Kontrarevolusjon.

Erfaringene fra kontrarevolusjonen i Sovjet skal vi behandle grundig i partiskoleboka om sosialismen. Det som skjedde var kort at de øvre delene av parti- og statsbyråkratiet blei sjølstendiggjort som en egen klasse - som til slutt tok makta og brukte den til egen fordel.

Denne sjølstendiggjøringsprosessen hadde røtter tilbake til situasjonen etter revolusjonen. Størstedelen av statsbyråkratiet var mot revolusjonen - partiet og partimedlemmene måtte ta over viktige deler av statsstyringa direkte, den arbeiderklassen som oppretta sovjetene (arbeiderråda) som sine maktorganer, blei langt på veg fysisk utrydda under borger- og intervensjonskrigene. De maktforholda som situasjonen nærmest påtvang bolsjevikene, blei under Stalin «de normale». Arbeiderne blei mobilisert som produsenter, men ikke som herskende klasse. Det blei utdanna et stort sjikt av «røde» byråkrater og eksperter som var av stor betydning for den økonomiske oppbygginga, men som fikk betydelige materielle privilegier. Sluttsteinen i den kontrarevolusjonære prosessen blei lagt med Krustsjovs maktovertakelse. Den åpne revisjonismen var kommet i ledelsen for partiet og staten: Imperialisme måtte ikke lenger føre til krig, sosialisme og kapitalisme kunne løse sine mellomliggende gjennom fredelig kappestrid, frigjøringsbevegelser måtte holde seg på matta fordi «en liten gnist kunne føre til en verdensbrann» staten og partiet i Sovjet var blitt til alles beste, det fantes ikke klasser med uforsonlige interesser, fredelig overgang til sosialismen var fullt mulig. *«Revisjonismen ved makta er borgerskapet ved makta.»*

Den *forma* kapitalismen har fått i Sovjet har selvfølgelig nær sammenheng med landets sosialistiske fortid. Dette skal vi komme tilbake til etterhvert.

6.3.3. Utbytting.

Den herskende klassen i Sovjet utgjøres først og fremst av lederne i parti- og statsapparatet - og næringslivslederne som også er partimedlemmer.. De skiller seg fra de tradisjonelle kapitalistene i Vest ved at de ikke har noen juridisk privat eiendomsrett til produksjonsmidlene, men derimot en *faktisk* kollektiv eiendomsrett til disse. «Nomenklatura» er en nøyaktig fortegnelse over alle de ledende stillingene i det sovjetiske samfunnet - og hvem som innehar dem. Det er mulig å sette *nomenklaturen identinsk med den borgerlige overklassen i landet.*

Planøkonomien i Sovjet er retta inn på opprustning - ikke folks velferd.

Andre vil hevde at overklassen er mye større - og at nomenklaturen bare utgjør kjerna i denne. Det er tendenser til sjøkreuttering til denne klassen ved at barna har fortrinn til skole- og utdanningsplasser - og til og med egne utdanningsinstitusjoner. I Michael Voslenskys bok «Nomenklatura» og i Røde Fane 2/82 er det redegjort for i hvilke *former* merverdien blir overført til nomenklaturen. De samla inntektene er skyhøye. I tillegg har de egne landsteder, egne butikker og restauranter, tjenerskap osv.

På overflata kommer utbyttinga også til uttrykk i at den sterke økonomiske veksten i landet i liten grad er kommet arbeiderklassen til gode, forbruksvareindustrien er f.eks. fullstendig neglisjert. Isteden er økonomien blitt militarisert -det blir produsert «kanoner framfor smør.» Det har vært sagt at «det militær-industrielle kompleks har makta i USA, men Sovjet er et (militær-industrielt kompleks). Dette er fullt ut dekkende for den voldsomme konsentrasjonen om militær satsing, men må ikke forstås som om den militære ledelsen har makta i Sovjet. Kjerna i nomenklaturen er den øverste ledelsen i partiet - og de militære har i hovedsak vært lojale støttespillere.

6.3.4. Fascisme.

Undertrykkinga av arbeiderklassen og folket i Sovjet er hard. Sovjet er da også blitt karakterisert som et *fascistisk diktatur*. Likhetstrekkene er slående på mer enn en måte: Manglende streikerett, -ytringsfrihet, -organisasjonsfrihet, sentralisert økonomi, fagforeningene er underlagt staten og partiapparatet, og også i alle andre »folkelige» organisasjoner har nomenklaturen sjøl makta.

6.3.5. Kapitalisme uten markedskrefter?

Overklassen forsøker å styre den indre økonomien i Sovjet gjennom en plan. I hvilken grad planen oppfylles etter inten-

Det er langt mellom propaganda og virkelighet i Sovjet.

sjonene er derimot et annet spørsmål - i en økonomi som er prega av sløsing og rot.

Det er den sentrale planen som bestemmer hva og hvor mye som skal produseres. Gjennom den bestemmes prisen på lønningene. Den enkelte bedriften kan ikke en gang velge leverandører eller kunder sjøl. Det er nesten ingen uavhengige produsenter i et slikt system. Dette innebærer at en rekke grunnleggende lover i den tradisjonelle markeds kapitalismen - spesielt verdiloven har begrensa innvirkning på sovjetisk økonomi. Spesielt gjelder dette for omsetning av produksjonsmidler. Disse blir fordelt administrativt via den sentrale planen. Prisene er også administrativt fastsatt og reflekterer ikke de reelle kostnader. Det samme gjelder også i utgangspunktet forbruksvaresektoren. Hva som skal produseres bestemmes ikke av markedslovene, men av planprioriteringer. Dette som kan være et av fortrinnene ved en sosialistisk økonomi, blir et absurd vrengebilde i en byråkrat-kapitalistisk økonomi. Det er selvfølgelig stor etterspørsel etter forbruksvarer i Sovjet. Når det ikke er mulig å oppdrive dopapir, fører dette ikke til økt produksjon av dopapir, men til lange køer og svartebørshandel.

(Dette betyr ikke at verdiloven er uten betydning:

- Sjøl om butikkprisene er administrativt fastsatt, kan verdiloven

Køene viser at hverken behov eller marked har spilt noen stor rolle i den sovjetiske økonomien

slå gjennom ved at forbrukerne bytter og handler seg imellom.

- Det fins en liten legal privat sektor i Sovjet for produksjon og salg av jordbruksvarer. Spesielt er denne stor for produksjon og salg av frukt og grønnsaker. Denne sektoren er også langsomt voksende.

- Det fins en tilsvarende illegal privat sektor som særlig er stor innafor deler av tjenestemarkedet, f.eks. når det gjelder reparasjoner og transport. Fra 1/5-87 har det også blitt en større legal sektor med kooperativ tjenesteyting.)

Dette er likevel underordna i en diskusjon av om Sovjet er kapitalistisk. Også i et sosialistisk land vil verdiloven ha en viss innvirkning.

Det avgjørende har til nå vært: Ved siden av utbyttinga, Sovjets rolle på verdensmarkedet. I liten, men økende grad har Sovjet forsøkt å tilpasse seg dette verdensmarkedet. Her må den sovjetiske overklassen ta hensyn til verdiloven slik denne kommer til uttrykk gjennom kravet til pris og kvalitet. Den må opptre som andre kapitalister. Dette betyr at verdiloven får stor betydning i de sektorene innad i Sovjet som produserer for verdensmarkedet.

Noen vil kanskje hevde at dette ikke er så betydningsfullt i og med at utenrikshandelen bare utgjør 16% av BNP. Dette er

Sovjet forsøker å kompensere dårlig konkurranseevne med militær ekspansjon.

imidlertid like mye som i USA - og slett ikke så lite for et land med så store muligheter for sjølforsyning av olje/gass og mineraler.

For å gjøre poenget vårt helt klart: Vi har hittil kunnet sammenlikne Sovjet med et kjempestort kapitalistisk konsern. Både økt utbytting innad - og sterkere konkurranseevne utad, øker profitten til byråkratkapitalistene. Problemet til de sovjetiske kapitalistene er imidlertid manglende evne til å produsere så effektivt og med så god kvalitet at de kan hevde seg i konkurransen på verdensmarkedet.

Verdiloven.

Du synes kanskje framstillinga her har vært vanskelig fordi du ikke kjenner «verdiloven». Den er grundig forklart i partiskolebok 1B om politisk økonomi. En vares verdi bestemmes av hvor mye samfunnsmessig nødvendig arbeid som er nedlagt i den. I en markedsøkonomi vil de som bruker mer tid eller penger på å produsere varen enn det som er gjennomsnittlig i sitt samfunn, sakke etter i konkurransen. I denne verdiloven ligger det et voldsomt press for å effektivisere produksjonen. Dette har mangla i et samfunn av sovjetisk type.

Gorbatsjovreformer?

Fra 1.januar 1988 har Gorbatsjov og co. gjennomført viktige reformer. 60% av bedriftene har nå fått større sjølstendighet i forhold til staten. De vil ikke bli detaljstyrt på samme måte som før. Staten skal nå ikke overta mer enn 70% av produktene fra disse bedriftene. Resten vil bli solgt direkte mellom bedriftene. Målet er at alle bedriftene skal få slik sjølstendighet fram til

1992. Staten skal da overta bare 25% av produktene - og bedriftene skal kunne gå konkurs. *Dette innebærer at verdiloven vil få økt betydning - og en utvikling i retning av flere sjølstendige kapitaler i Sovjet.* Det er altså et skritt i retning av å gjøre sovjetisk kapitalisme en del mer lik den vestlige. At en del bedrifter har fått adgang til å inngå utenlandskontrakter sjøl peker i samme retning. Erfaringene fra 60-tallet tilsier imidlertid at en ikke skal ta for gitt hvor store endringene blir i praksis. Slike reformer styrker først og fremst direktørsjiktet. Det sentrale byråkratiet trenger reformer for å øke merverdien, men frykter samtidig for å få makta si undergravid.

6.3.6. «Konkurranse» via militær styrke.

Særtrekka ved den sovjetiske kapitalismen bidrar til å gjøre Sovjet mer aggressivt. Den byråkratiske planøkonomien i Sovjet har mangla både de drivkreftene som ligger i folkelig støtte - og de drivkreftene som ligger i markedskonkurransen. Dette gjør det også vanskeligere for Sovjet å konkurrere på vanlig måte på verdensmarkedet. Isteden brukes en styrke ved planen: Evnen til å kanalisere ressursene til bestemte sektorer, i dette tilfellet nærmere bestemt til den militære sektoren.

Sovjet bruker mellom 10 og 20 % av BNP til militær produksjon. Det er relativt sett kanskje det dobbelte av hva USA bruker. 20 % av arbeidsstokken er sysselsatt i direkte eller indirekte militær produksjon. 1/4 av disse er yrkesmilitære. På den militære sektoren er det et kontrollapparat som sørger for at produktene holder et helt annet nivå enn på den sivile sektoren. De teknologiske framgangene innafor militær forskning og produksjon har forøvrig bemerkelsesverdig liten «smitteeffekt» til det sivile samfunnet. I 1987 ser det imidlertid ut som om større kvalitetskontroll også er i ferd med å bli gjennomført i den sivile sektoren. Det har bl.a. ført til at betydelige deler av det produserte er blitt underkjent.

Militær styrke kompenserer dårlig konkurranseevne - og blir brukt til å utvide de sovjetiske innflytelsessfærene. I tillegg er våpeneksport en hovedmetode for å skaffe seg innflytelse i den 3. verden. Gjennom innflytelsessfærene kan det sovjetiske borgerskapet øke utbyttinga og profitten. Det kan bruke makta si i disse områdene til å selge dyrt og kjøpe billig, forhandle om nye prisavtaler når situasjonen på verdensmarkedet gjør dette fordelaktig, men la være når dette er mest lønnsomt - og presse gjennom en internasjonal arbeidsdeling som tjener sovjetiske interesser.

Dette betyr ikke at ethvert framstot fra supermaktenes side er direkte økonomisk begrunna. I en situasjon hvor de kjemper om verdenshegemoni blir alle muligheter brukt til styrke egne og svekke motstanderens - militærstrategiske posisjoner.

Sovjet integrerer atomvåpen i konvensjonelle styrkene.

6.4. Utviklinga av styrkeforholdet og krigsfaren.

Tyskland utløste 1. og 2. verdenskrig. Årsaken var at landets raskt voksende kapitalistiske økonomi støtte mot mangelen på egne innflytelsessfærer, «lebensraum». Målet for krigene var nypdeling. Hovedmotstander under den første av dem var den hegemoniske imperialistmakta England.

Vi tar med dette her fordi det illustrerer forholdet mellom

USA og Sovjet godt. *USA har ubestridelig vært imperialistmakt nr. 1 siden 2. verdenskrig. Allerede etter den 1. verdenskrig hadde landet blitt den sterkeste makta økonomisk. Etter 2. verdenskrig blei landet anerkjent som den vestlige verdens industrielle, finansielle og militære sentrum. Sovjet har vært den raskt oppadgående supermakta. Veksten i økonomien har vært større enn i USA - og er blitt omsatt i militær styrke. I tillegg har Sovjet hatt «image» og våpen som har gjort det mulig å komme seg inn der den anti-imperialistiske kampen har ført til at USA er blitt «kasta ut».*

Sovjet i den 3. verden.

Sovjet har ikke den økonomiske styrken til å presse 3. verden inn i avhengighetsforhold i samme omfang som USA. Men der hvor Sovjet dominerer avtegner det seg fort et nord/sør-mønster hvor Sovjet eksporterer industrivarer, olje og gass - og importerer råvarer og jordbruksprodukter. Fra Sovjets side er «prinsippet» for handelen å «kjøpe billig og selge dyrt.»

Sovjet har to hovedmetoder for å binde til seg nye land og bevegelser. Den ene er våpeneksport. USA er våpeneksportør nr.1 i den 3.verden (40%), Sovjet er på 2. plass med 32%. 70% av Sovjets våpeneksport går til den 3. verden - mot 50% av USAs.

Den andre er vennskaps- og samarbeidsavtaler. Disse blir gjerne fulgt opp av nye avtaler om handel, opplæring av teknisk personell og studieplasser av Moskva. Alle vennskapsavtalene har punkter som omhandler militære spørsmål - og gir Sovjet et formelt grunnlag for å gripe inn i regionale konflikter. Sovjet har inngått 13 slike avtaler på 70-og 80-tallet. Avtalem med Afghanistan ble inngått i 1978. Mange av landa er kystnasjoner med spesielt viktige militærstrategisk beliggenhet: Angola, Mosambique, Jemen, India og Vietnam.

Etter at også Sovjet greide å utvikle atomvåpen (1949) har det vært en kjernefysisk terrorbalanse mellom supermaktene. Dvs. at USA og Sovjet ikke har kunnet bruke strategiske atomvåpen mot hverandre uten samtidig å rekne med «kollektivt sjølmord». Ingen av dem har vært i nærheten av å vinne kapplopet om «førsteslagskapasitet» (evne til å avgjøre krigen i ett slag.) Sovjet hadde før og under 2. verdenskrig ikke gått av vegen for å krenke nabostatenes sjølråderett for å sikre egne statsinteresser, men fra 60-tallet tyder flåteoppbygging og basestasjonering på ambisjoner «i alle verdenshjørner». På 70-tallet var Sovjet også klart overlegne med konvensjonelle våpen i Europa. Dette blir ytterligere understreka av de de mye kortere forsyningslinjene Sovjet ville ha i en krig med USA i Europa.

Fredsbevegelsen o.a. bagatelliserte dette overtaket som «lite interessant i atomalderen». Men «Vesten» var i ferd med å komme i en situasjon hvor valget kunne stå mellom kapitulasjon eller utløsning av en atomkrig. Dette ga gode muligheter for Sovjet til videre ekspansjon. I samme retning virka det at Sovjet var kommet lenger med å integrere taktiske atomvåpen i de konvensjonelle styrkene.

Etter nederlaget i Vietnamkrigen måtte myndighetene i USA også føre en mer tilbakeholden utenrikspolitikk. Sovjet hadde fått stor innflytelse i Vietnam og Laos på slutten av fri-

gjøringskrigene mot Indo-Kina. Den uavhengige Kampucheanse kursen blei knust gjennom invasjon. I Etiopia sikra Sovjet seg innpass i et av de viktigste landa i Afrika. I halvparten av landa i Afrika blei det plassert cubanske soldater. Invasjonen i Afghanistan skilte seg fra okkupasjonen av Tsjekkoslovakia ved at den foregikk utafor «klart definert» sovjetisk innflytelssfare. Det var en reell frykt for at Sovjet skulle få adgang til Det indiske hav gjennom Afghanistan og Baluchistan.

Ved inngangen til 80-åra var Sovjet uten tvil på offensiven. Det var ikke noe tankespinn da AKP(m-l) snakka mye og høgt om økende krigsfare. Et annet spørsmål er hvordan dette forholder seg nå.

6.5. Mindre krigsfare under Gorbatsjov?

«Glasnost»-politikken har gjort det lettere for grupper av opposisjonelle i landet. Men det er liten grunn til å la seg rive med av charmoftensiven overfor omverdenen - slik mange i Vesten har gjort.

La oss se på noen viktige faktorer som kan bidra til å forklare «glasnost» («åpenhet») og «perestrojka» («ombygging»):

- USA har under Reagan benytta seg av at landet tross alt har en mye større økonomi enn den sovjetiske, til kraftig opprustning. Sjøl om Sovjet bruker relativt mer til det militære enn USA, kan ikke det i lengden veie opp for at Sovjets BNP bare er på 50-60% av USAs.
- Samtidig har de indre problemene i den sovjetiske økonomien slått ut i store vekstproblemer. Noen tall kan illustrere dette: Så seint som i slutten av 60-åra vokste det sovjetiske BNP med ca. 5% i året, i slutten av 70-åra var den falt til omkring 3% pr. år, i begynnelsen av 80-åra 2%. I 1984 var den mindre - og i resten av 80-åra er den heller ikke berekna til å bli mer enn 1-2% pr. år. Den russiske veksten har vært ekstensiv, dvs. at den har basert seg på økning av innsatsfaktorer som antall folk i produksjon, mer energi, mer råvarer. Ny økning i veksten kan bare komme gjennom mer effektiv produksjon. Dette er nærmest umulig å få til med den nåværende formen for byråkratisk planøkonomi. Det er dette Gorbatsjov ser ut til å ha innsett. I første omgang er noe oppnådd gjennom kampanjer mot fyll og for mer disiplin i arbeidet, men grunnleggende reformer er nødvendig om Sovjet skal få fart på økonomien og ikke sakke akterut i kampen om hegemoni.

Dette betyr nok at Sovjet på kort sikt vil ha interesse av en viss avspenning, slik dette har kommet til uttrykk i forhandlingene mellom Reagan og Gorbatsjov (høsten 1987). De store problema landet har hatt med å realisere måla sine i Afghanistan, Kampuchea og Eritrea virker også til større varsomhet med nye eventyr. Sånn sett kan vi si at frigjøringsbevegelsene i den 3. verden har vært hoveddrivkreftene i å stanse

opptrappinga mot verdenskrig. En allianse mellom Sovjet og Kina ville kunnet virke den motsatte vegen, men til tross for oppmykninger i forbindelsene, er det lite realistisk at Kina skulle ville gå med på dette.

Likevel er det lite som tyder på at Sovjet blir mindre farlig på sikt. Landet gjennomfører viktige og langsiktige militære moderniseringer. Økte motsigelser mellom de vestlige imperialistlanda vil på sikt kunne være et viktig pluss for Sovjet. Om Gorbatsjov virkelig greier å få fart på økonomien kan dette igjen føre til en planmessig offensiv. Skulle han ikke lykkes, skal vi ikke utelukke mer desperate tiltak.

I tida framover vil vi sikkert få merke sterke («nykautskyanske») strømninger som trur endringer i politikken vil være nok til å gjøre sovjetsystemet fredelig.

Sjøl om ingen av supermaktene ser ut til å ha mye å vinne på en storkrig på kort sikt, må vi heller ikke glemme at de er innblanda på hver si side i en rekke lokale konflikter i den 3. verden. I en gitt situasjon kan slike konflikter «skru seg opp» til en åpen supermaktskrig. Særlig gjelder dette i Midt-Østen og Den persiske Gulven.

6.6. Motsigelsene mellom USA og Japan og USA og EF er blitt større.

Både USA, Japan og Vest-Europa har økonomiske problemer. Dette kommer bl.a. til uttrykk gjennom utviklinga av BNP. Vi kan sammenlikne veksten i perioden 1969-73 med veksten i perioden 1979-1985:

USA: Fra 3% vekst pr. år til 1,9%.

Japan: Fra 8,1% til 4,1%.

EF: Fra 4% til 1,3%.

(Produktivitetsveksten er forøvrig langt høyere i EF enn i USA).

Resultatet av denne utviklinga er en *skjerpa økonomisk konkurranse hvor statsapparaten engasjerer seg stadig sterkere. Denne blir garantert ikke mindre etter krakket i oktober 1987.*

Den Vest-tyske utenriksministeren Genscher sa det slik på et møte i sitt lands arbeidsgiverforening 13. desember 1983:

«Verden drives i dag framover mot et gigantisk kappløp mellom to land, USA og Japan. Vi drives inn i det høyteknologiske informasjonssamfunnets tidsalder....Vest-Europa og vårt eget land kan bare vinne fram i tilknytning til denne «tredje industrielle revolusjon» som utgår fra USA og Japan. - To avanserte nye teknologier står her i sentrum: mikroelektronikk/optoelektronikk og bioteknikk. Mikroelektronikken er allerede i dag den industrigrein som oppviser de høyeste vekstrater i verden. Og bioteknikken kommer til å bli den andre store vekstindustrien på 90-tallet.....disse to nye teknologiene kommer til å revolusjonere

Japan styrker seg i kampen mellom imperialistlanda, men innad vokser konfliktene. Her demonstrasjon mot storflyplassen Narita.

produksjonsprosessene over hele linja i samfunnsøkonomien, og mikroelektronikken vil i tillegg påvirke den tjenesteytende sektoren. Den som ikke kan henge med dette kapplopet, står i fare for etterhvert å tape på alle felt.»

6.6.1. Japan.

Rivaliseringa mellom USA og Japan har skutt kraftig fart på det økonomiske og politiske området de siste fem åra. Japan, som har økonomien sin innretta på eksport, har bygd opp enorme overskudd på handelsbalansen. Årsaka til det er ikke minst oppgangen i dollarkursen under Reagan og nedgangen i oljeprisene de siste par åra.

I USA, på den andre sida, har Reagan ført en politikk som har stimulert etterspørselen gjennom lave skatter og høye forsvarsutgifter, altså enorme underskudd på statsbudsjettene. Den store etterspørselen har gitt store underskudd på handelsbalansen. Samtidig har han stort sett ført en stram pengepolitikk, med høye renter som resultat.

Til sammen blir da situasjonen slik: Japanske varer, ikke minst elektronikk og biler, utkonkurrerer amerikanske varer i USA. Den formuen i utenlandsk valuta, særlig dollar, som Japan

bygger opp på grunnlag av handelsoverskuddet, blir delvis brukt til å kjøpe amerikanske statskasseveksler og statsobligasjoner (T-bills og T-bonds). *Det vil si at Japan låner penger til den amerikanske staten, slik at underskuddene blir finansiert.* Men det japanske overskuddet er så stort at det også rekker til andre former for kapitaleksport: De kjøper eiendom og aksjer i USA. De bygger opp egne fabrikker i USA og Europa. De starter filialer av japanske banker i London og andre finanssentre. I løpet av et par-tre år har Japan helt tatt over lista over verdens største banker. De japanske bankenes utlån i London er omtrent like store som de engelske bankene, og langt større enn andre lands banker! I den tredje verden holder japanerne på å jekke ut USA i Sørøstasia og Latinamerika, med billige lån, hjelp til prosjekter og japanske datterselskaper.

Alt dette vil etterhvert gi Japan betydelige kapitalinntekter ved siden av eksportinntektene.

USA på sin side har altså i løpet av de siste par åra blitt verdens overlegent største gjeldsnasjon. Fremdeles eier amerikanske konserner veldig mengder kapital utafor USA, men de utenlandske fordringene i USA er enda mye større.

Dette har skapt hissige konflikter mellom USA og Japan om økonomi og handel. USA er anklageren: «Japan driver dumping. Japan blander sammen hjelp og kommersielle lån og gir altfor billige lån til den tredje verden. Japan hindrer amerikanske varer på det japanske markedet, og nekter å liberalisere børs og bankvesen slik at utlendinger kan gjøre business i Tokyo.»

Det har blitt opprettet avtaler om «frivillig» begrensning av bilimporten til USA, minstepris på elektroniske komponenter osv., men uroa og anklagene om brudd på avtalene fortsetter.

Den viktigste politiske krangelen er om hvem som har ansvaret for å redusere ubalansen i verdenshandelen. Skal USA stramme til, med risken for å utløse ei dypere krise? Eller skal Japan og Vest-Tyskland øke etterspørselen, med risiko for inflasjon? Denne krangelen foregår i organer for internasjonalt økonomisk samarbeid som G7, sjulandsgruppa, og G5, femlandsgruppa. Men det er sant som det er sagt, at internasjonalt økonomisk samarbeid er et høflig uttrykk for å gi andre skylda for egne problemer.

Samarbeidet brøyt sammen midt i oktober 1987, da både USA og Vest-Tyskland gjorde det klart at de ikke lenger ville støtte dollaren.

Delvis på grunn av dette brøyt børsene over hele verden sammen i en kursnedgang som aldri tidligere. Tokyobørsen er minst ramma. Resultatet av dette kan lett bli at det likevel blir Japan som må ta de største tapene. Japan har fordringer over hele verden som kan synke raskt i verdi eller gå tapt gjennom konkurser, dersom borskrakket utvikler seg videre til ei internasjonal finanskris. *Et mulig utfall er at verdensøkonomien, slik*

vi kjenner den som forholdvis enhetlig og leda av USA, bryter sammen til fordel for økonomiske blokker leda av hver sin stormakt.

Det spesielle ved Japans stilling er misforholdet mellom økonomisk styrke og militær tilbakeleggenhet som følge av avrustninga etter 2. verdenskrig. Sjøl om det skjer en japansk opprustning er det lenge før landet kan sette fysisk makt bak i de økonomiske konfliktene med «storebror» USA. En undersøkelse i den japanske befolkninga viste forøvrig at et flertall, til tross for heftige grensetvister med Sovjet, så USA som den mest sannsynlige motstanderen i en framtidig krig.

6.6.2. EF

EF har i 80-åra blitt utvida med flere land: Spania, Portugal og Hellas. EF-landa har til sammen 320 millioner mennesker - og det samla BNP har fra 1979 vært større enn USA's.

EF har utvikla seg til ett av de tre hovedmarkedene i verden. Alle store multinasjonale selskaper må ha et solid fotfeste i både EF, USA og Japan. Eurokapitalistiske selskaper, dvs. selskaper som er danna ved å slå sammen multinasjonale selskaper i flere europeiske land, er iferd med å bli oppretta. Europeiske multinasjonale selskaper har kjøpt opp mange bedrifter i USA.

Arbeidet med å lage et felles marked for industrivarer, arbeidskraft og tjenester utvikler seg raskt, og EF bidrar også mye til å erstatte nasjonale industristandarder med europeiske, og utarbeide standarder der det foreløpig ikke finnes noen.

Innen 1992 skal EFs indre marked omformes dramatisk. I følge Den Europeiske Enhetsakt fra 1. juli 1987 skal varer, tjenester, kapital og arbeidskraft flyte fritt på det store markedet med 320 millioner mennesker. Fram til 1992 må medlemsstatene tilpasse seg omlag 300 EF-vedtak.

EF driver også store forsknings- og utviklingsprosjekter som skal sikre eurokapitalistene fortrinn i den internasjonale konkurransen.

Jordbrukspolitikken er det største konfliktpunktet, både innad og forhold til USA. EF-landa betaler store summer for å subsidiere jordbruksproduksjonen, holde enorme overskuddslagre av jordbruksprodukter og drive priskrig med USA og andre jordbruksvareeksportører. Særlig Storbritannia er mot denne politikken.

Vi bør forøvrig ikke glemme at sjøl om enhetsbestrebelsene har vært framtreddende i EF de siste par åra - så har motsigelsene mellom de største imperialismaktene i EF gang på gang ført til store tilbakeslag for drømmene om Union eller Forbundstat.

Den felles økonomiske politikken har så langt hovedsaklig

bestått av valutasamarbeidet (der Storbritannia ikke er med). Medlemslanda skal ikke la sine valutaer bevege seg for langt ut av kurs i forhold til hverandre. Dette forutsetter egentlig en felles inflasjonstakt og produktivitetsutvikling. Slik går det selvfølgelig ikke i virkeligheten. Derfor må det vedtas kursjusteringer med jevne mellomrom. Disse går ofte på bekostning av de nasjonale interessene.

Mange tidligere kolonier er assosierte medlemmer til EF. Dette har de ikke tjent på. Faktisk viser de siste tallene at land som ikke er assosierte medlemmer har økt sin eksport til EF på de assosiertes bekostning.

I en artikkel, som er gjengitt på norsk i «Vardøger» 17/86 hevder den nederlandske professoren, Gerd Junne at motsigelsene mellom USA og EF foruten i uenighet om subsidier og beskyttelsestiltak særlig har kommet til uttrykk i klare meningsforskjeller på tre områder:

1) Fordelinga av militærutgiftene (særlig for amerikanskproduserte våpen), 2) Øst/Vesthandelen (jfr. den voldsomme amerikanske kritikken av dem som bryter Cocomreglene og 3) Holdninger i Nord/Sør-forhandlingene. Europa har vært mer velvillig innstilt til «ny økonomisk verdensorden». Junne påviser at realisering av Brandtkommisjonens forslag om massiv overføring av økonomiske ressurser vil føre til økt kjøp av europeiske og japanske produkter - mens USA ville ha mindre å hente.

6.7. Hva bør vi gjøre?

6.7.1. Kamp mot krigen.

Partiskolebok 2G om militærpolitikk tar opp mange spørsmål som ligger i forlengelsen av problemstillinger i dette kapitlet. Ett av dem er standpunktet vårt om at «imperialisme fører til krig, men konkrete kriger kan unngås.» Vårt bidrag til kampen mot en verdenskrig mellom supermaktene må først og fremst være: Støtte til de landa og frigjøringsbevegelsene i den 3. verden som slåss mot supermaktene. Støtte til nasjonale og sosiale bevegelser som slåss mot makta i supermaktene og innafor disses interessesfærer. (Eks. til «Solidaritet» i Polen og til de undertrykte nasjonene i Sovjet). Krav om et sterkt uavhengig forsvar utafor NATO. Nei til å bli «forsvart» med NATO's atomvåpen. Håndhevelse av norsk sjølråderett på Svalbard, i Barentshavet osv. Krav retta mot den vanvittige supermaktsopprustninga er nødvendig, men vi vil ikke som visse andre, spre illusjoner om at imperialismaktene kan påvirkes til fornuft eller moral som tjener menneskeheten.

På veg inn i en ny EF-kamp?

6.7.2. Forsvar folkets nei til EF.

I løpet av 1987 har kampanjen for å få Norge inn i EF skutt fart på nytt. Den har fått en spesiell form som bare kan forstås ut fra det voldsomme nederlaget borgerskapet og de store partiene blei påført i folkeavstemninga 25. september 1972. På den ene sida virker kampanjen samordna ved at en rekke næringslivsledere og økonomiske eksperter står fram i avisene på omtrent samme tid - og bruker samstemte argumenter for at det vil bli avgjørende for framtida at Norge kommer med i EF. På den annen side antyder stadig flere ledende politikere det samme, men da kobla til utsagn som at spørsmålet foreløpig ikke står på dagsorden - eller at «samling i EF ikke må føre til splittelse i Norge» (omtrent slik ordla Høyres formann Jan P. Syse seg på landsmøtet i januar 1988.) Målsetninga er altså å komme inn i EF (sannsynligvis på begynnelsen av 90-tallet) uten å få noen gjentakelser av den folkelige mobiliseringa og de politiske rystelsene under forrige EF-kamp. Per Borten har nok rett når han advarer mot sniktilpassing nå - fulgt opp av en innmelding uten ny folkeavstemning - og kanskje også uten at EF har vært noe hovedtema i en valgkamp. (Klassekampen 25.1.88)

Norsk EF-medlemsskap vil først og fremst styrke europeiske monopoler i Norge - og norske monopoler i de andre EF-landa. Norsk sjølråderett blir undergravd ved at viktige avgjørelser blir flytta til overnasjonale organer. Det vil bli enda vanskeligere for folk flest å påvirke viktige avgjørelser. Spesielt må vi rekne med at de norske distriktene - som allerede er inne i en ny raseringsperiode - vil komme dårlig ut gjennom et norsk EF-medlemsskap. Den åpne arbeidsløsheten i EF er ca. 11% - og i flere EF-land har mer enn halvparten av de arbeidsløse gått ledige i mer enn et år.

Det er på høy tid å gjenreise og utvikle den rød-grønne «nei»-alliansen. Kampen blir vanskeligere denne gangen. Dels er større deler av Norge blitt sosialt mer likt «ja-delene» av landet - og dels er det en del gamle motstandere (særlig i Arbeiderpartiet og delvis i SV) som er blitt «europere». På den annen side bør det være tydeligere denne gangen at EF ikke er noe foregangsområde i å løse økonomiske kriser, miljøproblemer osv.

SPØRSMÅL:

17). Diskuter hva som kjennetegner det sovjetiske samfunns-systemet. Er det riktig å si at Sovjet er kapitalistisk og imperialistisk?

18). Hva er årsakene til faren for en 3. verdenskrig? Gå gjennom de faktorene som virker henholdsvis for og mot ny krig. Øker eller minsker denne faren nå?

19). Fortsett debatten:

A: Den største utfordringa mot USAs hegemoni kommer i dag fra Japan og Vest-Europa. Nye imperialistiske omfordelingskriger vil først og fremst ha sitt utgangspunkt i konflikten mellom USA, Japan og EF.

B: Du undervurderer Sovjets rolle.

A: Sovjet trenger først og fremst fred til å bygge opp sin egen økonomi - og har alt å tjene på avspenning.

C: Sovjet vil komme tilbake med fornya styrke. Både den økende motsigelsen mellom USA og Japan/EF - og perestrojka-reformene tilsier dette. Det er bare et tidsspørsmål om når USAs hegemoni er definitivt tapt.

20). Gå gjennom de viktigste argumentene som vil bli brukt for norsk EF-medlemsskap. Hva er de viktigste motargumentene? Er det mulig å hindre medlemsskap?

Øvrige kapitler i studieboka
om imperialismen kan lastes ned fra
<http://akp.no/ml-historie/pdf/studieboker/>

NORGE SOM KAPITALEKSSPORTØR

I løpet av de fem siste åra har norske investeringer i utlandet blitt nidobla! Bruttoinvesteringene i utlandet nærmer seg 5 prosent av bruttoinvesteringene i hjemmøkonomien – en meget høy prosentandel som klart viser hvor høyt de største norske selskapene satser ute. Ved årsskiftet 1985/1986 viste tallene fra Norges Bank at Norge er blitt nettoeksporter av kapital for første gang i historien. Norske selskaper eier mer ute enn utenlandske selskaper eier i Norge. Dette viser at Norge har krysset en

terskel som imperialist i verdenssammenheng.

Norske selskaper drev imperialismen før også. Men de siste åra markerer en dramatisk vekst – al norske selskaper faktisk har blitt noe å regne med ute. «Internasjonalisering» kalles dette for å gjøre det ufarlig. Neytralt. Noe hele nasjonen må støtte opp om. Selv respekterte og progressive kunstnere har blitt trukket med i arbeidet for å «lansere Norge ute». Men «internasjonalisering» handler ikke om kunst. Det handler om de største norske monopolene. De åtte største selskapene ute står

nå for 75 prosent av omsetningen og to tredjedeler av sysselsettinga ved norske utetablisteringer. Og deres andel fortsetter å øke. Aller størst er Hydro som aleine står for nesten halvparten av alle utenlandsansatte i norske selskaper.

Norske utenlandsinvesteringer følger mønstret til resten av den imperialistiske økonomien. USA, Storbritannia og Sverige tar tilsammen 60 prosent av de norske investeringene. Målt i penger utgjør de norske investeringene i den 3. verden under ti prosent. 85 prosent av de norske produksjonsetablisteringene er

gjort i den rike industrialiserte verden.

Mange forbinder imperialismen med utbytting av den 3. verden. At norske investeringer i liten grad finner veien dit skulle i så fall kanskje kunne oppfattes som et argument for at det ikke er imperialismen. Saken er bare at kapitalstrømmen i stadig større grad går innen den rike verden. Et trekk i bildet av dagens imperialistiske utbytting er nettopp at de fattige landa holdes utenfor kapitalstrømmen. I så måte er Norge dårligere enn de andre.

NORSKE INVESTERINGER I UTLANDET

USA 1 813 millioner kr.
Canada 42 millioner kr.
Amerika ellers 116 millioner kr.
Afrika 142 millioner kr.
Utlagging til Liberia utgjør hovedtyngden.
Japan 110 millioner kr.
Asia ellers 494 millioner kr.
Dominert av Hong Kong, Singapore og Malaysia.
Storbritannia 1 657 millioner kr.
Sverige 1 438 millioner kr.
Nederland 747 millioner kr.
Belgia & Lux 477 millioner kr.
Danmark 376 millioner kr.
Vest-Tyskland 365 millioner kr.
Sveits 149 millioner kr.
Europa ellers 343 millioner kr.